

SLUTRAPPORT FÖR PROJEKTET NYTT LIV I GAMLA HERRGÅRDSSAMLINGAR – KARTANOIDEN KOKOELMAT KUKOISTAMAAN

Herrgårdarna i Finland och deras arkiv och boksamlingar är en betydelsefull del av det finländska kulturarvet. Herrgårdsarkiv finns på olika gårdar runtom i landet och i olika offentliga arkiv och bibliotek. Också många släkt- och personarkiv i de offentliga arkiven och biblioteken innehåller brev och andra handlingar med herrgårdsanknytning. Helhetsbilden av vilket slags material som finns bevarat, och om det är tillgängligt för forskning, har dock hittills saknats.

Projektet *Nytt liv i gamla herrgårdssamlingar – Kartanoiden kokoelmat kukoistamaan* startades på initiativ Svenska litteratursällskapet i Finland. SLS inbjöd representanter för Riddarhuset, Riksarkivet, Nationalbiblioteket och Åbo Akademis bibliotek till ett möte 17.11.2009 för att diskutera ett tvåspråkigt projekt med syfte att inventera de finländska herrgårdarnas arkiv och boksamlingar och bidra till att de bevaras. Avsikten var att engagera privata godsägare i vården av sina arkiv och boksamlingar och att samla informationen om detta material i en riksomfattande databas för forskningsändamål. Ett behov av en samordnad verksamhet mellan arkiv- och biblioteksinstitutioner för att ta tillvara herrgårdarnas kulturarv ansågs föreligga, och institutionerna beslöt att genomföra ett gemensamt projekt under 2010-2014. En projektgrupp bildades för det praktiska arbetet.

Målsättning och syfte (enligt projektplanen 2010):

Projektets syfte var:

- Att samla in information om arkiv och boksamlingar i en riksomfattande databas på översiktskatalognivå för att underlätta forskares tillgång till källmaterial
- Att öka gårdsägarnas intresse för sina arkiv och boksamlingar och vården av dessa samt initiera inventerings- och katalogiseringsprojekt på herrgårdarna.
- Samarbeta med olika forskarnätverk och inspirera till ny forskning i herrgårdskultur.

Avgränsningar och prioriteringar

De medverkande institutionerna deltog på samma villkor och ställde uppgifter om herrgårdsmaterial i sina samlingar till projektets förfogande. Projektet koordinerades av SLS. Riksarkivet, SLS, och ÅAB tog under arbetets gång emot arkivmaterial från herrgårdar som donation (se nedan). Projektet avslutades som samordnat projekt i slutet av år 2014 med en slutrapport och utvärdering av resultatet. Efter detta fortsätter insamlingen och rådgivningen enligt gemensamma riktlinjer i de medverkande institutionernas egen regi.

Resurser

Projektet förverkligades inom institutionernas normala verksamhet och budget. De största kostnaderna gällde personresurser (arbetstid). Övriga kostnader uppstod främst för konsultbesök på gårdar. SLS bekostade layout och tryckning av en broschyr om arkiv- och bokvård och upprätthåller projektets databas och webbsida, medan kostnaderna för de inledande och avslutande temadagarna fördelades mellan institutionerna.

De tvåspråkiga institutionerna hade ansvaret för översättning av texter till finska.

Arbetsmetoder

1. Insamling av information om herrgårdsmaterial

- Enkäter. För att kartlägga hurudant material som finns i de finländska herrgårdarna sände projektgruppen ut enkäter med frågor om arkiv och boksamlingar till olika målgrupper. Enkäterna kunde också besvaras på webben. Uppgifterna fördes in i den

databas för herrgårdsmaterial som grundades (databasen Herrgårdar). Den första enkäten sändes ut våren 2011 till främst adliga herrgårdsägare i Finland som kunde nås via Riddarhusets kontaktnät. 2012 sändes en andra enkät ut till museer och arkiv i Finland. Denna enkät förnyades våren 2013. Hösten 2013 skickades en enkät till kommunala arkiv. Våren 2014 skickades den sista enkäten ut, denna gång till övriga privata gårdsägare, d.v.s. privatpersoner, företag och organisationer.

- Inventering av material i arkivinstitutionernas egna arkivbestånd 2010-2014.

Förutom material som direkt hänför sig till herrgårdar beaktades också herrgårdsrelaterat material i vissa släktarkiv. Uppgifterna (metadata) infördes i databasen Herrgårdar.

- Inventering av material på herrgårdar. Projektgruppens medlemmar besökte på inbjudan av ägarna vissa gårdar för inventering och rådgivning. Man kunde då man besvarade enkäten uttrycka önskemål om rådgivning. Bilaga: lista över besökta gårdar.

2. Databasen Herrgårdar. SLS utvecklade en databas över arkivmaterial och boksamlingar i finländska herrgårdar. Se nedan under resultat.

3. Konsult- och rådgivningstjänster

Medlemmarna i projektgruppen har vid behov fungerat som konsulter för bedömning av åtgärdsbehov och arkivens och boksamlingarnas kondition.

4. Temadagar. Projektet startade officiellt med en temadag 26.10.2010 på Riddarhuset för inbjudna deltagare där såväl projektet som aktuell forskning om herrgårdskultur presenterades. Herrgårdsägare hade möjlighet att diskutera frågor om vård, uppordning och katalogisering av arkiv samt principiella frågor om tillgång till privatägt material för forskare. Projektet avslutades med en motsvarande temadag 2.12.2014 på Riddarhuset, där projektets resultat presenterades.

5. Samarbete med herrgårdsforskare

Kontakt etablerades med nätverket för nordisk herrgårdsforskning samt med individuella forskare i herrgårdarnas historia och kultur. Samarbete har också öppnats med projektet Kvinnlig brevkultur 1750-1850.

Information om projektet

- Via projektets egna webbsidor (fr.o.m. 2011)

- Artiklar i tidningar och tidskrifter. Bilaga: lista över artiklar

- Presentation av projektet vid Nordiskt slotts- och herrgårdssymposium i Åbo 2011

- Pressinfo (2010, pressrelease 2014 när projektet avslutas)

Resultat

1. Broschyr på två språk med arkiveringsråd 2010

2. Tvåspråkig webbsida (www.sls.fi/herrgardar, www.sls.fi/kartanot) med presentation av projektet, länk till enkäten, exempel på herrgårdsforskning samt länk till databasen Herrgårdar

3. Databasen Herrgårdar. Uppgifterna bygger på enkäter, institutionernas eget herrgårdsmaterial och andra offentliga arkiv. Databasen är en översiktscatalog som för forskningsändamål ger allmänna uppgifter om typ av material, tidsperiod och omfång. Också släkt- och personarkiv med herrgårdsanknytning förs in i databasen. För närvarande (2014) ingår uppgifter om 108 herrgårdar. Uppgifterna gäller dels arkiv, dels bibliotek, vilket innebär att samma herrgård kan ha flera poster i databasen. Uppgifterna utgår från herrgården, och uppgifter om ägare visas inte om gården är i privat ägo. Alla uppgifter visas med tillstånd av herrgårdens ägare. Databasen är ett hjälpmedel för forskare inom bl.a. historia och kulturhistoria, och kan också vara till nytta för t.ex. släktforskare. Även om information finns i databasen innebär det inte automatiskt att herrgården är öppen för forskare. Intresserade bör vända sig till projektgruppens kontaktpersoner för att få tillgång till materialet.

Databasen kompletteras kontinuerligt även om projektet avslutats. Databasen är tillgänglig via projektets hemsida.

4. Arkivdonationer 2010-2014

Gårdsarkiv: Abborfors (RA), Lofsdal (ÅAB), Kallmusnäs (SLS), Näse (SLS), Qvidja (ÅAB), Rilax (RA)

Biblioteksdatas: Alahovi gårds bibliotek (SLS)

Kopior av bibliotekskataloger (SLS): Abborfors, Degerögård, Hiiskula, Rilax, Sjöfax, Sundholm, Wiksberg

5. Ökat intresse hos gårdsägarna för sina arkiv och samlingar

Medlemmar i projektgruppen

Nationalbiblioteket:

Mika Hakkarainen 2013-2014

Sirkka Havu 2010-2012

Eila Kupias 2010-2014

Riddarhuset:

Johanna Aminoff-Winberg 2010-2014

Riksarkivet:

Kentth Sjöblom 2010-2014

SLS:

Martin Ginström 2010-2014 (sekreterare 2010-2014, ordförande 2014)

Marijke Grotenfelt 2010-2011

Sarah Hagström 2013

Petra Hakala 2010-2014 (ordförande 2010-2014)

Sanna Jylhä 2014

Pia Lindholm 2011-2014 (sekreterare 2014)

Jessica Parland-von Essen 2010

Maria Vainio-Kurtakko 2014

Åbo Akademis bibliotek:

Catherine af Hällström 2010-2014

Projektets arbete finns dokumenterat främst i projektgruppens mötesprotokoll och annat material som förvaras i SLS tjänstearkiv.

Bilaga 1 Besökta gårdar

2010

Kankas gård, Masku

2011

Erkylä gård, Hausjärvi

Lofsdals gård, Pargas

Wiksbergs gård, Kimito

2012

Abborfors gård, Pyttis
Degerögård, Helsingfors
Håkansböle gård, Vanda
Kulla gård, Lovisa (Strömfors)
Kurk gård, Kyrkslätt

2013

Kjuloholm gård, Kjulo
Näse gård, Borgå
Paddais gård, Sagu
Sundholms gård, Nystad
Svartå gård, Raseborg (Karis)

2014

Hiiskula gård, Vichtis
Qvidja gård, Pargas
Rauhamaa gård, Kouvola (Anjala)
Rilax gård, Raseborg (Bromarv)
Saksala gård, Padasjoki
Sjölax gård, Kimito
Uusi-Olkkola gård, Sysmä

Bilaga 2 Artiklar om projektet

Hakala, Petra, *Nytt liv i gamla herrgårdssamlingar*. Kartanoiden kokoelmat kukoistamaan. Maanomistaja 1/2011

Sjöblom, Kenth, *Kartanoiden kokoelmat kukoistamaan*. Akti 1/2011, s. 15

Hakala, Petra, *Nytt liv i gamla herrgårdssamlingar*. Kansalliskirjasto 53 (2011:2), s. 36-39

Hakala, Petra, *Nytt liv i gamla herrgårdssamlingar*. Nordisk Arkivnyt 2011:2, s. 78-79

Hakala, Petra, *Nytt liv i gamla herrgårdssamlingar*. Källan 2/2012, s. 52-53

Hakala, Petra, *Nytt liv i gamla herrgårdssamlingar*. Laboratorium för folk och kultur 2/2012, s.37-38

Ginström, Martin, *Nytt liv i gamla herrgårdssamlingar*. Kartanoiden kokoelmat kukoistamaan. Bibliophilos 1/2013, s. 22-27

Hakala, Petra, *Nytt liv i gamla herrgårdssamlingar*. Historisk tidskrift för Finland 2/2013, s. 326-327